

Niko Bartulović: Ivanjski krijesovi. Zagreb. 1920.

Sedem novel, oziroma slik, na 264 straneh.

Prve štiri so nastale v času pisateljeve vojne konfinacije in internacije v Mariboru, Gradcu in Karlau-u. Iz vsakega stavka krasnih slik odseva vojna grozota; iz vseh štirih novel, prepletenih z močno simboliko, ječi strašno gorje političnih preganjancev. Vse štiri novele odeva videz krajepisnih slik, iz vseh diha pisateljeva vroča ljubezen do solnčne domače zemlje, do silnega morja, drhti bolno domotožje, hrepeni in upa in čaka. Notranje obeležje vseh štirih je težko, kakor je bila težka pisateljeva usoda med avstrijskimi krvniki, je silno in živo, kakor je v pregnanstvu silno in zvesto koprnela pisateljeva duša po svobodi in pravici.

Najlepša je simbolična novela «Visko Sila». To krasno in duhovito ustvaritev je Bartulović posvetil «prijateljima Pavi Vranjicanu i Jakovu Franetoviću, težacima (težak = kmet) u Starom Gradu (mesto na otoku Hvaru), da vide, da sam se i ja njih sjećao u danima, kad su se oni prvi od va žili, da se sjetete mene i da mi pruže parče bratske i prijateljske utjehe.»

Visku Sili, silnemu in močnemu sinu domače zemlje, zavre kri v moškem ponosu in se upre pritepenemu tujemu gospodarju; upre se očetu, materi, bratom, vsej zaslužjeni rodni hiši, ki ga sili, da bi hlapčeval in klečeplazil; upre se in pobegne. V daljno tujino nese svoje grenko bol in mehko ljubezen do male sestrice; v trdo tujino nese svoj ljuti gnev in trdno voljo, da se vrne mogočen in močan, močnejši nego je tuji gospodar, ko napoči njegov čas.

Ta novela, tako se mi zdi, je jedro vseh ostalih lepih novel, ki se ji prirejajo in jo krepko izpopolnjujejo. To velja posebno za «Pakleno», močno, simbolično novelo silne, napete domišljije in skoraj mistične opreme.

Zadnje tri novelice, oziroma slike pa so, ker se že svita velikemu dnevu razžaljenega Viska Sile in že pokajo suženjske vezi, — zadnje tri so torej bolj naturalistične nego simbolične. Nastale so v Zagrebu, kamor je pisatelj prišel, ko je vstajalo poletje v bajne kresne dneve še ob zadnjem naporu našega osvobojenja. Žrtve še padajo za nas, vojni pohabljeni hitijo domov, doma razsajata beda in zlo. Vojna je, žrtve, nedolžne žrtve padajo, vsi trpijo telesne in dušne muke. Brez žrtev ni svobode.

Odrešitev se trga iz krivičnih rok. Te roke so še težke, ali že omahujejo, ko še smejo ubijati. Še malo in vse bo dobro...

Niko Bartulović je zelo resen novelist veljavnega imena v hrvatskem slovstvu. Izdajal je «Književni Jug», bil je temeljit publicist, poskusil se je v dramu in je zdaj intendant narodnega gledališča v belem Splitu.

«Ivanjski krijesovi» so povesti iz vojnega časa, torej odlomek nekakega vojnega slovstva, vendar takega vojnega slovstva, ki bo obdržalo svojo trajno kulturno vrednost. Zakaj ta knjiga ni ogabna, pretirana in zlagana senca svojega časa, ampak je močno in lepo, res umetniško in resno delo, vredno velike naloge in resnega avtorjevega imena.

«Ivanjske krijesove», ki se tudi odlikujejo po krepkem, lapidarnem jeziku in po živih, napetih dramatičnih slikah, sem bral z velikim užitkom in pravim veseljem. Vsakteremu jih prav priporočam.

Ivan Zorec.

